

Arkadiankatu 7
00100 Helsinki
puh +385 40 3521 486
s-posti: info@iprinfo.com
www.iprinfo.com

IPR UNIVERSITY CENTER
Immateriaalioikeusinstituutti

Kilpailu- ja kuluttajavirasto
kirjaamo@kkv.fi
riikka.rosendahl@kkv.fi

Viite: LAUSUNTOPYYNTÖ: digitaalisen liiketoiminnan esteet ja lainsäädännölliset kehittämistarpeet (Dnro KKV/652/03.02/2015)

IPR University Centerin lausunto

Kiitän mahdollisuudesta antaa lausunnon ja esitän IPR University Centerin puolesta siltä osin kuin katson asian kuuluvan instituutin toimialaan seuraavaa:

Yleistä

Digitaalisten markkinoiden kehittyminen on EU:n ja erityisesti Suomen talouden kilpailukyvyn kannalta ensiarvoisen tärkeää. Lainsäädännöllä ei tulisi rakentaa tarpeettomia esteitä digitalisoitumisen tielle vaan pyrkiä edistämään Suomen kilpailukykyä niin EU:n sisämarkkinoilla kuin maailmanlaajuisesti lisäämällä ennakoitavuutta ja edistämällä digitaalisia markkinoita. Teknologianeutraalisuuden periaate on tässä suhteessa tärkeä: oikeudellisen sääntelyn ei yleensä tulisi riippua siitä, millaista teknologiaa taustalla käytetään ellei sillä ole selvästi vaikutusta käyttäjille näkyvään tuotteeseen tai palveluun.

Immateriaalioikeuksia koskeva sääntely

Digitaalisilla sisämarkkinoilla aineettomien oikeuksien eli immateriaalioikeuksien (engl. Intellectual Property Rights, IPR) järjestelmä, mukaan lukien tekijänoikeus, patentti, tavaramerkki jne, voi luoda esteitä palveluiden ja tuotteiden vapaalle liikkuvuudelle. Aineettomat oikeudet tarjoavat oikeudenhaltijalle vahvan aseman määrätä aineettoman omaisuutensa käyttämisestä. Esimerkiksi tekijänoikeuden haltijalla on yksinoikeus saattaa teoksensa yleisön saataville. Hän voi myös päättää olla saattamatta sitä yleisön saataville lainkaan tai valita, minkä yleisön saataville ja millä ehdoilla hän sen saattaa. Taloustieteellisesti ajatellen kysymys voi olla markkinoiden kannalta hyödyllisestä hintadifferentioinnista: eri asiakasryhmille teosta tarjotaan siihen hintaan, millä ne ovat sen valmiita ostamaan ja mikä parhaiten vastaa niiden käyttöä. Tätä ei pidä rajoittaa enempää kuin terve kilpailu edellyttää. Näin ollen se, levitetäänkö teosta uudelle yleisölle, tulisi olla tekijän päätettävissä.

Sen sijaan levittämisen rajoittaminen aineettomien oikeuksien perusteella pelkästään vaihtoehtoisten teknologioiden tai sisämarkkinoiden maantieteellisten rajojen mukaisesti ilman, että samalla teosta levitetäisiin uudelle yleisölle, on ongelmallista niin teknologia-neutraalisuuden kuin terveen kilpailunkin näkökulmasta. Toki on huomattava, että esimerkiksi television ja radion toimilupajärjestelmä ja maanpäälliset jakeluverkot edelleen noudattavat maantieteellisiä rajoja, vaikka digitalisoituminen yleisesti vähentää riippuvuutta maantieteellisistä paikoista sisällön jakelussa. Näin ollen rajojen poistaminen sisämarkkinoilta ei voi tapahtua pelkästään yhdellä oikeudenalalla (esimerkiksi tekijänoikeuslainsäädännössä), jos samalla rajat säilytetään toisella siihen vahvasti sidoksissa olevalla alalla (kuten toimilupajärjestelmässä), koska tällöin kilpailu voi vääristyä huomattavasti. Sen sijaan on kuviteltavissa tilanne, jossa sisämarkkinoiden maantieteelliset rajat poistetaan kokonaan niin tekijänoikeudessa, toimilupajärjestelmässä kuin muillakin oikeudenalalla ja kilpailu tältä osin vapautetaan täydellisesti. Silloin esimerkiksi suomalainen tv-yhtiö voisi vapaasti toimia koko Euroopassa, mutta samalla altistuisi eurooppalaiselle kilpailulle kotimarkkinoillaan. Markkinoiden segmentointi ei tapahtuisi enää ensisijaisesti maantieteellisesti vaan vaikkapa erilaisten ylikansallisten kuluttajaryhmien mukaan. Tämä olisi suuri muutos niin kilpailutilanteen kuin esimerkiksi alan vakiintuneiden rahoitusjärjestelyiden suhteen eikä siihen pidä syöksyä tutkimatta vaikutuksia mahdollisimman hyvin etukäteen.

Ei ole etukäteen selvä, miten hyvin suomalaiset yritykset selviäisivät vapaammassa eurooppalaisessa kilpailussa, mutta voi toivoa, ettei esimerkiksi suomalaisten tv-yhtiöiden nykyinenkään liiketoiminta perustu pelkästään maantieteelliseen protektionismiin. Pidän mahdollisena tällaista kaikkia oikeudenaloja koskevaa rajojen poistamista, jos sen vaikutukset pyritään etukäteen selvittämään, mutta pelkästään yhden osa-alan, kuten tekijänoikeuden, muuttamisessa rajattomaksi näen suuria ongelmia.

Aineettomien oikeuksien järjestelmään kuuluu olennaisena osana oikeudenhaltijoiden vahvoja yksinoikeuksia tasapainottava rajoitussäännöstö. Esimerkiksi yksityinen käyttö on kuluttajille rajoitetusti sallittua useimpien aineettomien oikeuksien sitä estämättä. Sinällään erittäin tarpeelliseen rajoitussäännöstöön liittyy se ongelma, että erityisesti tekijänoikeuden osalta rajoituksista on huomattavan paljon kansallisia säännöksiä, vaikka aineettomia oikeuksia kokonaisuudessaan on pitkälti harmonisoitu EU:ssa ja jopa kansainvälisesti. Digitalisoitumisen ja toimivien sisämarkkinoiden näkökulmasta on ongelmallista, että eri jäsenmaissa rajoitukset poikkeavat toisistaan. Toisaalta on huomattava, että näille eroille on kulttuurillisia ja historiallisia perusteita, joita ei voida sivuuttaa. Rajoituksia tulisikin pyrkiä yhdenmukaistamaan ja eroja poistamaan EU:n tasolla tunnustaen kuitenkin se, että osa eroista on tarpeellisia.

Tutkimus- ja arkistoaineistojen on-line-käyttöä tutkimuksessa ja opetuksessa tulisi edistää. Niiden osalta tulisi pyrkiä sopimuslisenssijärjestelmään tai – jos sellaisesta ei päästä sopimukseen – pitäisi harkita jonkinlaisia korvauksiin perustuvaa käyttöoikeusjärjestelmää. Tämä mahdollistaisi olemassa olevan tiedon hyödyntämisen ja uudelleenkäytön nykyistä tehokkaammin, mutta olisi myös edullisempaa tekijöille kuin fair-use- tai muut rajoitussäännökset, jotka yleensä sallivat suojatun materiaalin käyttöä ilman korvauksia.

Lähtökohtaisesti lainsäädännön tulisi perustua mahdollisimman pitkälle yleisiin periaatteisiin ja sääntöihin ja tapauskohtaista sääntelyä tulisi välttää. Tekijänoikeuslainsäädännössä tämä ei ole kovin hyvin onnistunut. Esimerkiksi professori Taina Pihlajarinne Helsingin yliopistosta on kiinnittänyt huomiota tekijänoikeuslainsäädäntömme kasuistisuuteen. Teknologian kehittyessä ja digitalisaation edetessä tämä myös johtaa väistämättä ongelmiin teknologianeutraalisuuden periaatteen kanssa.

Jatkossa lainsäädäntöä tulisikin kehittää johdonmukaisempaan ja selkeämpään suuntaan eikä lisätä eri teoslajeja, teknologioita ja tilanteita koskevia erityissäännöksiä.

Tietosuoja

Valmisteilla oleva uusi EU:n tietosuoja-asetus on tärkeä askel yhdenmukaistettaessa eurooppalaista henkilötietojen suojaa. Olisi toivottavaa, että se mahdollistaisi kuluttajille kehittyneemmät palvelut ja paremmat mahdollisuudet kontrolloida omien henkilötietojensa käyttöä esimerkiksi nk. MyData-hengessä.¹

Lainvalinta ja oikeuspaikka

Digitalisoituminen merkitsee rajojen liudentumista. Esimerkiksi perinteisen kuluttajan-suojaoikeuden, tietosuojan ja tietoyhteiskunnan palveluiden lainvalintasäännökset digitaalisissa palveluissa poikkeavat toisistaan, mikä aiheuttaa tulkintaongelmia, kun elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan maantieteellinen sijainti eivät enää olekaan yhtä selviä kuin ennen. Esimerkki erityisen hankalasta ongelmasta tässä suhteessa voisi olla pilvipalvelu, jota ammatinharjoittaja tarjoaa yhdestä maasta, palvelin on pilvessä toisessa maassa ja kuluttaja, jonka tuottamaa sisältöä ja henkilötietoja palvelu käsittelee, asuu kolmannessa maassa. Vaihtoehtoiset riidanratkaisumenetelmät tarjoavat tässä suhteessa huomattavia etuja ja niiden käyttöä tulisi edistää.

Helsingissä 12.6.2015

Olli Pitkänen
tutkimusjohtaja, dosentti
IPR University Center

---

¹ Poikola, Kuikkaniemi, Kuittinen: My Data – johdatus ihmiskeskeiseen henkilötiedon hyödyntämiseen, liikenne- ja viestintäministeriö 2014, http://www.lvm.fi/asiakirjat_ja_muut_julkaisut